

پژوهشنامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
ماهنامه علمی (مقاله علمی - پژوهشی)، سال نوزدهم، شماره یازدهم، بهمن ۱۳۹۸، ۲۷۳-۲۹۷

نقد و بررسی برنامه درسی جدید رشته دبیری زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان

مجتبی مقصودی*

ابوالفضل خدامرادی**

چکیده

موفقیت در تحول نظام‌های آموزشی منوط به قابلیت‌های حرفه‌ای معلمان است. سرفصل ارائه شده به دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان باید مبتنی بر نیازهای شغلی آن‌ها باشد تا به کسب صلاحیت حرفه‌ای در آن‌ها بینجامد. با توجه به کاستی‌های فراوانی که متخصصان رشته زبان انگلیسی این دانشگاه درباره سرفصل رشته مذکور مطرح کرده بودند، محققان حاضر بعد از اطمینان از روایی و پایایی پرسش‌نامه تعیین صلاحیت، از ۸۷ استاد رشته زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان کشور به تکمیل این پرسش‌نامه دعوت کردند. نتایج پژوهش نشان داد، از منظر استادان مذکور، برنامه درسی جدید این رشته در مقایسه با برنامه درسی قدیم در افزایش مهارت و نگرش دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان موفق‌تر خواهد بود. هم‌چنین، نتایج این پژوهش نشان داد که برنامه درسی جدید در مقایسه با برنامه درسی قدیم در تقویت دانش موضوعی - تربیتی در مقایسه با دانش تربیتی و دانش موضوعی به مراتب موفق‌تر عمل خواهد کرد.

کلیدواژه‌ها: برنامه درسی، صلاحیت حرفه‌ای معلم، دانش موضوعی، دانش تربیتی، دانش موضوعی - تربیتی.

* استادیار گروه زبان انگلیسی، دانشگاه فرهنگیان (نویسنده مسئول)، maghsudim92@gmail.com

** استادیار گروه زبان انگلیسی، دانشگاه فرهنگیان، khodamoradi@cfu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۵/۰۶، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۹/۰۷

۱. مقدمه

موفقیت هر نظام آموزشی در حد تعیین‌کننده‌ای به دانش، نگرش، و مهارت‌های حرفه‌ای معلم بستگی دارد. از این رو، می‌توان گفت معلم مهم‌ترین عضو نظام آموزشی در فرایند یاددهی - یادگیری است. بنابراین، جهان به سرعت دگرگون می‌شود و معلمان نیز باید مانند سایر گروه‌های حرفه‌ای با این واقعیت روبه‌رو شوند که آموزش‌های اولیه آنان در جهان امروز چندان مفید نخواهد بود و آنان باید در سراسر عمرشان دانش خود را به‌روز کنند. برخی صاحب‌نظران بر این باورند که اگر آموزش و پرورش می‌خواهد پیش‌رفت کند، باید متصدیان امر تعلیم و تربیت، به‌خصوص معلمان که تعامل گسترده‌ای با فراگیران دارند، متحول شوند. هم‌چنین دانش، شناخت‌ها، نگرش‌ها، مهارت‌ها، و روش‌های کار آن‌ها باید تغییر کند. لازمه این کار حرفه‌ای شدن امر تعلیم و تربیت و در سرلوحه آن حرفه‌ای شدن معلمان است (گمینیان ۱۳۸۳). بنابراین، معلم از اساسی‌ترین اجزای نظام آموزش و پرورش است و هر کاستی و کمبود در سایر اجزای نظام از این عنصر تأثیرپذیر است؛ پس توجه به اساسی‌ترین جزء نظام آموزشی و ارتقای دانش، نگرش، و مهارت او ضروری است (عبداللهی و صفری ۱۳۹۵).

مسئله‌ای که موجب انجام گفتن پژوهش حاضر شد این است که برنامه درسی جدید دانشگاه فرهنگیان، که در سال ۱۳۹۵ بازنگاری شد، از چه میزان اثربخشی در افزایش صلاحیت حرفه‌ای دانش‌آموختگان دانشگاه فرهنگیان برخوردار است. آیا این نوع تغییرات نسبتاً اساسی و افزایش ساعات تدریس در برنامه درسی جدید رشته زبان انگلیسی موجب دست‌رسی به اهداف دانشگاه فرهنگیان، که تربیت معلم متخصص، شایسته، فکور، و خلاق است، می‌شود؟

۲. پیشینه پژوهش

صلاحیت حرفه‌ای، از مهم‌ترین کلیدواژه‌های تربیت معلم، به گونه‌های متعددی تعریف شده است. نیج ولدت و همکاران (Nijveldt et al. 2005) بر این نظرند که صلاحیت معلمی به «توانایی معلم در برآوردن نیازها و مطالبات حرفه تدریس به‌میزان کافی و با استفاده از مجموعه‌ای یک‌پارچه از دانش، مهارت، و نگرش اطلاق می‌شود، به طوری که این مجموعه در عملکرد و بازتاب معلم تجلی یابد». ملکی (۱۳۸۴) صلاحیت معلم را مجموعه شناخت‌ها، گرایش‌ها، و مهارت‌هایی می‌داند که معلم با کسب آن‌ها به پرورش جسمی، عقلی، عاطفی، اجتماعی، و معنوی فراگیران کمک می‌کند. نیکنامی و کریمی (۱۳۸۸) اعتقاد

دارند، صلاحیت حرفه‌ای معلم به مجموعه‌ای از دانش‌ها، نگرش‌ها، مهارت‌ها، و سایر ویژگی‌های شخصی اطلاق می‌شود که در شغل وی تأثیر می‌گذارد و با عملکرد آن شغل هم‌بستگی دارد.

از منظر چهارچوب نظری، هانتلی (Huntly 2008) قابلیت‌های معلمان را در سه زمینه دانش حرفه‌ای، عمل حرفه‌ای، و تعهد حرفه‌ای دسته‌بندی کرده است. در این تقسیم‌بندی دانش حرفه‌ای شامل دانش موضوعی، شناخت دانش آموز، و آگاهی از تدریس و یادگیری است. عمل حرفه‌ای از طراحی یادگیری، فراهم کردن محیط یادگیری، و ارزش‌یابی یادگیری تشکیل شده است و تعهد حرفه‌ای، مشارکت، رهبری، ارزش‌ها، ارتباطات، و اخلاقیات را شامل می‌شود. هم‌چنین سلوی (Selvi 2010) صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان را با این عناوین ذکر می‌کند: صلاحیت‌های مربوط به رشته، صلاحیت‌های پژوهشی، صلاحیت‌های درسی، صلاحیت‌های یادگیری مادام‌العمر، صلاحیت‌های اجتماعی و فرهنگی، صلاحیت‌های عاطفی، و صلاحیت‌های زیست‌محیطی.

در باره صلاحیت حرفه‌ای معلم تحقیقات و پژوهش‌های متعددی انجام شده است. برخی از این تحقیقات مؤلفه‌های اثرگذار بر صلاحیت حرفه‌ای معلمان را بررسی کرده‌اند. برای مثال، عباسی (۱۳۸۰) در پژوهش خود نشان داد که سرفصل دروس و مواد آموزشی از عوامل مهمی است که صلاحیت حرفه‌ای معلمان را به‌طور اساسی تغییر می‌دهد. افزون‌براین، نتایج مطالعه وی نشان داد که ضعف در این عوامل می‌تواند باورهای خودکارآمدی معلمان را تقلیل دهد. هم‌چنین، کاظم‌پور و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهش خود نشان دادند که اثربخشی سرفصل‌های مصوب آموزشی بر صلاحیت حرفه‌ای معلمان در متغیر مهارت قوی‌تر از متغیرهای دانش و نگرش عمل کرده است؛ یعنی معلمان مورد مطالعه نشان دادند که در متغیر مهارت وضعیت بهتری در مقایسه با متغیرهای دانش و نگرش دارند. در پژوهش دیگری عابدی (۱۳۸۲) در بررسی برنامه درسی تربیت معلم نشان داد که کتاب‌ها و سرفصل‌های تربیت معلم فقط به بخش اندکی از توانایی‌های تدریس اشاره‌ای گذرا داشته‌اند. هم‌چنین دانش‌آموختگان دوره تربیت معلم در صلاحیت حرفه‌ای عملکرد ضعیفی داشته و توانایی‌های بنیادی حرفه‌ای آن‌ها به دلیل ضعف برنامه درسی مدون و سایر شرایط به مرحله اجرا درنیامده است. هم‌گام با این نتایج، دانش‌پژوه و فرزاد (۱۳۸۵) در تحقیقی به این نتیجه رسیدند که در برنامه آموزشی دانشجو معلمان به اهداف مهارتی کم‌تر از اهداف دانشی و نگرشی توجه شده است و معلمان مورد مطالعه در کلیات تدریس از مهارت نسبی برخوردارند، اما در اجزای مهم تدریس با برخی نارسایی‌ها مواجهند.

دسته‌ای دیگر از تحقیقات در این حوزه به بررسی وضعیت صلاحیت‌های حرفه‌ای در معلمان جامعه موردنظر خود پرداخته‌اند. برای مثال، در پژوهشی نیکنامی و کریمی (۱۳۸۸) نشان دادند بین وضع موجود و مطلوب صلاحیت‌های معلمان تفاوت است. معلمان در بعد شخصیتی و اخلاقی و نگرش در وضعیت بالاتر از متوسط قرار دارند، اما در بعد رفتارشناختی و مدیریت در سطح متوسط و در مؤلفه‌های فناوری، توسعه حرفه‌ای، فکری، و تدریس وضعیت ضعیفی دارند. هم‌چنین هونگ و همکاران (Hong et al. 2008) ناهماهنگی بین صلاحیت‌های تربیت معلم پیش از خدمت و صلاحیت‌های موردنیاز تدریس معلمان ضمن خدمت را بررسی کرده‌اند و با استفاده از تحلیل عاملی صلاحیت‌های معلمان را در شش رسته اصلی دسته‌بندی کردند. نتایج پژوهش تفاوت قابل ملاحظه‌ای بین نظر معلمان درباره صلاحیت‌های تربیت پیش از خدمت معلمان و نیازمندی‌های شغلی معلمان در حال خدمت نشان نداد. بیش‌ترین تفاوت در صلاحیت‌های مدیریت خطرپذیری، تفکر پیش‌کشی، و تفکر منطقی بود که طی تربیت معلم به‌اندازه موردنیاز حرفه معلمی توسعه داده نشده است.

دسته دیگری از پژوهش‌ها از منظر آسیب‌شناسی صلاحیت حرفه‌ای را بررسی کرده‌اند. برای مثال، ویلسن (Wilson 1990) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که برقراری هم‌بستگی بین نیاز حرفه‌ای معلمان در هنگام تدریس و آموزش صلاحیت‌های حرفه‌ای شغل معلمی هنگام تحصیل در مراکز تربیت معلم موجب کم‌رنگ‌شدن نقش معلمان در عصر حاضر شده است. هم‌چنین موری و میل (Murray and Male 2005)، دی (Day 2005)، موری (Murray 2003)، و سینکینسون (Sinkinson 1997) در تحقیقات خود به این نتیجه رسیدند که به‌روزشدن سرفصل‌های آموزشی مصوب مراکز تربیت معلم، با در نظر گرفتن نیازهای دانش‌آموزان این عصر، موجب تضعیف التزام و تعهد معلمان شده و در نتیجه کیفیت تدریس در مدارس را کاهش داده است.

این تحقیقات نشان می‌دهد برنامه درسی دوره‌های تربیت معلم از جمله مؤلفه‌های بسیار مهم در کم و کیف صلاحیت حرفه‌ای معلمان است. مورنو (Moreno 2007) معتقد است بین صلاحیت حرفه‌ای معلمان و برنامه درسی پیش از خدمت آن‌ها رابطه‌ای تنگاتنگ برقرار است. بنابراین، اگر بخواهیم معلمانی با صلاحیت و شایسته و سکان‌دار باکفایت تعلیم و تربیت برای نسل آینده تربیت کنیم، لازم است برنامه درسی پیش از خدمت آن‌ها در سه حوزه دانش، مهارت، و نگرش از شایستگی کافی برخوردار باشد. براساس این باور، پژوهش حاضر به صورت نوآورانه‌ای با مقایسه دیدگاه استادان متخصص دانشگاه فرهنگیان،

به منزله یگانه نهاد تربیت معلم در کشور، به میزان مفید بودن سرفصل های قدیم و جدید رشته دبیری زبان انگلیسی دانشگاه در افزایش صلاحیت حرفه ای دانشجو معلمان پی خواهد برد. برنامه درسی رشته آموزش زبان انگلیسی اولین بار در ایران در سال ۱۳۴۹ برای دانش سراهای راهنمای تحصیلی مصوب شد. این برنامه در سال های ۱۳۵۸، ۱۳۷۵، و ۱۳۸۶ متناسب با نیازها و مقتضیات زمان بازنگری شد و در آن تغییراتی جزئی داده شد، اما پس از تأسیس دانشگاه فرهنگیان در سال ۱۳۹۰، ضرورت بازنگری برنامه های مصوب این رشته در راستای اهداف دانشگاه فرهنگیان و جهت گیری های اتخاذ شده در «برنامه درسی ملی تربیت معلم» بیش از پیش احساس شد. از این رو، دانشگاه فرهنگیان با هدف تربیت معلم متخصص، شایسته، فکور، و خلاق به بازنگری جدی این سرفصل اقدام کرد و در بهمن ۱۳۹۵ برنامه درسی بازنگری شده رشته آموزش زبان انگلیسی را به همه پردیس های دانشگاه فرهنگیان کشور به منظور اجرا ابلاغ کرد (برنامه درسی ویرایش شده دانشگاه فرهنگیان ۱۳۹۴).

برنامه درسی قدیم رشته آموزش زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان (تربیت معلم سابق)، شامل ۱۳۳ واحد درسی متشکل از ۵ واحد عمومی، ۱۲ واحد دروس تربیت اسلامی، ۱۸ واحد دروس تربیتی، و ۹۸ واحد دروس تخصصی بود، در حالی که برنامه درسی جدید این رشته شامل ۱۵۰ واحد درسی متشکل از ۲۴ واحد دروس عمومی، ۱۹ واحد دروس تربیت اسلامی، ۱۸ واحد دروس تربیتی، و ۸۷ واحد دروس تخصصی است. گفتنی است که از ۱۳۳ واحد درسی در برنامه درسی قدیم رشته آموزش زبان انگلیسی فقط ۲ واحد عمومی (تربیت بدنی) عملی است و بقیه واحدهای درسی نظری ارائه می شود، در حالی که از ۱۵۰ واحد درسی در برنامه درسی جدید این رشته، ۹۴ واحد نظری، ۳۷ واحد عملی، ۱۱ واحد کارگاهی، و ۸ واحد کارورزی ارائه می شود.

از دیگر تفاوت های برنامه درسی جدید رشته دبیری زبان انگلیسی با برنامه درسی قدیم این رشته تأکید قوی است که برنامه درسی جدید این رشته بر کاربرد فناوری در آموزش زبان انگلیسی دارد. بر همین اساس، ۳ واحد کارگاهی به میزان ۱۴۴ ساعت، آموزش کارگاهی دروسی با عنوان کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات (۱، ۲، و ۳) در آموزش زبان انگلیسی برای دانشجو معلمان در برنامه درسی جدید این رشته در نظر گرفته شده است.

از آنجایی که آموزش زبان انگلیسی همانند سایر علوم به سرعت در حال رشد و تحول است، سالانه کتاب ها و مقالات پر شمار پژوهشی چاپ و منتشر می شود که به

پیش‌رفت‌های خیره‌کننده می‌انجامد. از این رو، بر معلمان زبان انگلیسی واجب است که با مطالعه پژوهش‌های این رشته خود را به‌روز کنند و با شیوه‌های جهانی پژوهش‌ها و مقالات را نقد کنند و خود نیز در تولید علم و دانش نقش داشته باشند تا بتوانند مشکلات زبان‌آموزی را واکاوی کنند و نتایج تحقیقات خود را با کیفیت بهتری به دانش‌آموزان بیاموزند. این مهم در برنامه درسی جدید رشته دبیری زبان انگلیسی به میزان ۹ واحد درسی (پژوهش و توسعه حرفه‌ای ۱-۲-۳، کارنمای معلمی، مقدمه‌ای بر روش تحقیق در زبان‌آموزی و روش تحقیق در زبان‌شناسی کاربردی) و در برنامه درسی قدیم این رشته به میزان ۲ واحد درسی (مقدمه‌ای بر روش تحقیق) تأکید شده است.

بی‌شک هر برنامه درسی جدید به دلیل این که بر اساس مبانی نظری جدید طراحی می‌شود، به تحلیل محتوا و ارزیابی کمی و کیفی دقیق نیاز دارد تا آسیب‌های احتمالی آن به حداقل برسد. در این میان، مهم‌ترین آسیب می‌تواند تطبیق نداشتن عناصر برنامه با نیازهای واقعی مخاطبان برنامه باشد. به بیان دقیق‌تر، منطبق نبودن واحدهای طراحی شده و منابع انتخاب شده با نیازهای دانشجوی معلمان می‌تواند مهم‌ترین دلیلی باشد که برنامه درسی را از هدف اصلی خود، که همان تربیت معلم شایسته و فکور است، دور کند.

برنامه درسی جدید دانشگاه فرهنگیان نیز از این قاعده مستثنا نیست. این برنامه درسی با اعمال بیش‌ترین تغییرات در مقایسه با برنامه‌های قبلی سعی دارد معلمانی تربیت کند که صلاحیت حرفه‌ای لازم را برای تدریس داشته باشند. سؤالی که در این میان مطرح می‌شود این که با توجه به تغییرات صورت گرفته، اثربخشی برنامه درسی جدید بر صلاحیت حرفه‌ای دانش‌آموختگان دانشگاه فرهنگیان به چه میزان است. پاسخ به این سؤال مستلزم اجرای تحقیقی جامع با هدف ارزیابی برنامه جدید از منظر صاحب نظران است. از این رو، هدف کلی پژوهش حاضر شناخت میزان اثربخشی برنامه درسی (curriculum) جدید در مقایسه با برنامه درسی قدیم رشته دبیری زبان انگلیسی بر صلاحیت‌های حرفه‌ای (teacher competencies) دانشجوی معلمان از منظر استادان دانشگاه فرهنگیان است. از این رو، محققان فرضیات پژوهشی زیر را بیان کردند:

۱. از منظر استادان دانشگاه فرهنگیان برنامه درسی قدیم با برنامه درسی جدید رشته زبان انگلیسی در افزایش صلاحیت‌های حرفه‌ای دانشجوی معلمان تفاوت معنی‌داری دارد؛
۲. برنامه درسی جدید رشته دبیری زبان انگلیسی در مقایسه با برنامه درسی قدیم دانشگاه فرهنگیان در تقویت دانش، نگرش، و مهارت دانشجوی معلمان تأثیر معنی‌داری دارد؛

نقد و بررسی برنامه درسی جدید رشته دبیری زبان انگلیسی ... ۲۷۹

۳. بین برنامه درسی جدید و قدیم رشته دبیری زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان در تقویت دانش تربیتی (PK)، دانش موضوعی - تربیتی (PCK)، و دانش موضوعی (CK) تفاوت معناداری برقرار است.

۳. روش پژوهش

از آنجا که این پژوهش به دنبال سنجش اثربخشی برنامه درسی بازنگری شده در مقایسه با برنامه درسی قدیم رشته دبیری زبان انگلیسی در صلاحیت حرفه‌ای دانشجو - معلمان دانشگاه فرهنگیان کشور است، بنابراین روش این پژوهش توصیفی از نوع پیمایشی و علی - مقایسه‌ای است.

۱.۳ جامعه آماری و جمع‌آوری اطلاعات

جامعه آماری پژوهش حاضر شامل استادان هیئت علمی و مدعو رشته زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان کشور در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۷ به تعداد ۱۱۰ نفر است که بیش از ۵ سال سابقه تدریس در رشته زبان انگلیسی داشته‌اند. از بین آن‌ها ۸۷ نفر براساس جدول تعیین حجم نمونه مورگان، به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای، انتخاب شدند.

ابزار سنجش در این پژوهش پرسش‌نامه محقق‌ساخته ارزیابی سرفصل جدید و قدیم رشته دبیری زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان بود. این پرسش‌نامه با هدف ارزیابی سرفصل‌های مذکور و میزان اثربخشی آن‌ها در صلاحیت حرفه‌ای دانشجومعلمان دانشگاه فرهنگیان طراحی شد. بدین منظور، ابتدا مبانی نظری صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان زبان بررسی شد و براساس چهارچوب‌های نظری مطرح شده در این حوزه محققان سه مؤلفه اصلی و ۴۲ زیرمؤلفه را استخراج کردند. سپس، مؤلفه‌ها برای تأیید روایی محتوایی در اختیار پنج نفر از صاحب‌نظران در حوزه آموزش زبان انگلیسی قرار گرفت. براساس نظریات اعلام شده، برخی مؤلفه‌ها تلفیق، حذف، یا اضافه شد و در نهایت ۳۷ مؤلفه در پرسش‌نامه گنجانده شد. پس از آماده‌سازی فرم اولیه پرسش‌نامه، در مطالعه‌ای مقدماتی از ۱۵ دانش‌آموخته کارشناسی ارشد و دکتری گرایش آموزش زبان انگلیسی درخواست شد تا پرسش‌نامه را تکمیل کنند و نظریات آن‌ها درباره سهولت فهم سؤالات و پاسخ‌دهی به آن‌ها جمع‌آوری شد. براساس نظریات اعلام شده، پاره‌ای تغییرات موردنیاز در پرسش‌نامه اعمال شد و نسخه نهایی با همان ۳۷ مؤلفه تهیه

و تنظیم شد. آزمودنی‌ها در این پرسش‌نامه می‌بایست زیرمؤلفه‌های صلاحیت حرفه‌ای را با استفاده از مقیاس پنج‌نقطه‌ای لیکرت (خیلی مهم=۵، مهم=۴، نظری ندارم=۳، قابل‌صرف‌نظرکردن=۲، غیرضروری=۱) ارزیابی کنند. اعتبار پرسش‌نامه بر روی ۳۰ آزمودنی به روش آزمون-آزمون مجدد با فاصله زمانی دو هفته محاسبه شد. ضریب هم‌بستگی دو بار اجرای پرسش‌نامه برابر ۰/۸۹ بود که در سطح ۰/۰۰۱ معنادار است و هم‌سانی درونی پرسش‌نامه از طریق آلفای کرونباخ برابر ۰/۹۱۴ به دست آمد. نتایج نشان داد که حذف هیچ‌یک از مؤلفه‌ها در اعتبار پرسش‌نامه تغییر درخور توجهی ایجاد نمی‌کند. از این رو، تمامی ۳۷ مؤلفه مناسب به نظر رسید. این ابزار در اختیار ۳۳۲ نفر از دانش‌آموختگان کارشناسی ارشد و دکتری زبان انگلیسی قرار گرفت که از این تعداد پاسخ‌های ۳۰۵ نفر برای بررسی اعتبار سازه‌ای تجزیه و تحلیل شد. به منظور بررسی ساختار عاملی پرسش‌نامه، در ابتدا تحلیل عاملی اکتشافی به کار برده شد. سپس از روش تحلیل عاملی تأییدی، به منظور بررسی ساختار عاملی مفروض شده از سوی محققان، استفاده شد. در قالب تحلیل عاملی اکتشافی نتایج روش تحلیل موازی و منحنی سنگ‌ریزه، به منظور تعیین تعداد مؤلفه‌های اصلی پرسش‌نامه، و نتایج چرخش متماثل دایرکت ابلیمن، به منظور تفسیر نتایج تحلیل عاملی زیرمؤلفه‌ها، نشان داد که سه عامل برای پرسش‌نامه قابل استخراج است. برای تحلیل عاملی تأییدی از نرم‌افزار AMOS استفاده شد. نتایج نشان داد، این پرسش‌نامه می‌تواند برای سنجش صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان زبان انگلیسی در ایران استفاده شود.

از این رو، پرسش‌نامه (پیوست) با سه مؤلفه دانش، مهارت، و نگرش آماده شد که شامل ۳۳ عنوان درسی از سرفصل قدیم و ۳۹ عنوان درسی از سرفصل جدید بود. شایان ذکر است، به منظور اطمینان از پایایی پرسش‌نامه تحقیق حاضر، ابتدا از ۱۵ نفر، که ویژگی‌هایی شبیه به جامعه آماری داشتند، به منظور تکمیل پرسش‌نامه مذکور دعوت شد. سپس ضریب آلفای کرونباخ به کمک نرم‌افزار SPSS محاسبه شد. پس از بررسی و تجزیه و تحلیل داده‌های پرسش‌نامه، پایایی کلی به شرح جدول ۱ معادل ۰/۹۷ محاسبه شده است.

جدول ۱. ضریب آلفای کرونباخ به منظور بررسی پایایی پرسش‌نامه

تعداد سؤالات	ضریب آلفای کرونباخ
۲۱۶	۰/۹۷

ابتدا با درخواست از سازمان مرکزی دانشگاه فرهنگیان، آمار و اسامی استادان هیئت علمی، موظف، و مدعو رشته زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان در سال تحصیلی ۱۳۹۷-۱۳۹۶ استخراج شد که در حدود ۱۱۰ نفر بود. طی تماس های تلفنی یا مراجعه حضوری یا ارسال ایمیل، ۸۷ تن از استادان مذکور پرسش نامه پژوهش حاضر را با دقت تکمیل و ارسال کردند. بعد از بازنگری نهایی، اطلاعات پرسش نامه در نرم افزار SPSS بارگذاری شد.

۴. یافته ها

بررسی نرمال بودن و تعیین آزمون های کاربردی: با استفاده از آزمون کلموگروف اسمیرنوف تمام متغیرهای تحقیق از نظر نرمال بودن بررسی شد و Sig های به دست آمده از آزمون مذکور مقادیری کم تر از ۰/۰۵ محاسبه شدند که نشان از نرمال بودن تمام متغیرهاست. بنابراین، ترجیح بر استفاده از آزمون های پارامتری بود. در این تحقیق، برای مقایسه های دوتایی از آزمون تی استیودنت دو نمونه مستقل از هم استفاده شد. برای مشخص کردن توزیع تی استیودنت به دو پارامتر μ (میانگین واقعی) و σ (انحراف استاندارد) نیاز است. به عبارت دیگر، چنانچه انحراف استاندارد شناخته شود، می توانیم توزیع میانگین های نمونه ها را توصیف کنیم.

فرضیه اول تحقیق: از منظر استادان دانشگاه فرهنگیان، برنامه درسی قدیم با برنامه درسی جدید رشته زبان انگلیسی در افزایش صلاحیت های حرفه ای دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان تفاوت معنی داری دارد.

برای بررسی این فرضیه، در ابتدا فرض آماری تشکیل شده و از آزمون تی استیودنت گروه های مستقل طبق جدول ۳ استفاده شده است.

$$\begin{cases} H_0: \mu_1 = \mu_2 \\ H_1: \mu_1 \neq \mu_2 \end{cases}$$

جدول ۲. آماره های توصیفی صلاحیت حرفه ای دانشجو معلمان در برنامه درسی قدیم و جدید رشته زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان

برنامه درسی	N	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد از میانگین
جدید	۸۷	۳/۳۸	۰/۴۴	۰/۰۴
قدیم	۸۷	۳/۱۵	۰/۳۰	۰/۰۳

همان‌طور که جدول ۲ نشان می‌دهد، میانگین و انحراف معیار صلاحیت حرفه‌ای دانشجوی معلمان در برنامه درسی جدید $0/44 \pm 3/38$ و در برنامه درسی قدیم $3/30 \pm 3/15$ است که بیان‌گر افزایش میانگین صلاحیت حرفه‌ای دانشجوی معلمان در برنامه درسی جدید است.

جدول ۳. نتایج آزمون تی مستقل به منظور مقایسه صلاحیت حرفه‌ای دانشجوی معلمان در برنامه درسی قدیم و جدید رشته زبان انگلیسی

آزمون تی برای برابری میانگین				آزمون لون برای بررسی برابری واریانس					
بازه اطمینان ۹۵ درصد	خطای استاندارد اختلافها	تفاوت میانگین	Sig. (2-tailed)	Df	T	Sig.	F		
								حد بالا	حد پایین
۱/۰	۳/۰	۵/۰	۰/۰	۶۱	۶۷/۸	۰/۰	۱۱۱/۱	واریانس برابر	۰/۰۰۰۰
۱/۰	۳/۰	۵/۰	۰/۰	۱۳۳۳۱	۶۷/۸			واریانس نابرابر	

نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد که آزمون لون با مقدار $F=66/26$ و سطح معنی‌دار $sig=0/000$ کوچک‌تر از $0/05$ است. بنابراین، فرض برابری واریانس‌ها پذیرفته می‌شود. از آن‌جا که آماره t با مقدار $t=3/89$ و سطح معنی‌دار $sig=0/000$ کوچک‌تر از $0/05$ است، بنابراین تفاوت معناداری بین میانگین صلاحیت حرفه‌ای دانشجوی معلمان دانشگاه فرهنگیان در برنامه درسی جدید و قدیم برقرار است و همان‌طور که مقدار عددی میانگین محاسبه شده در جدول ۲ نشان می‌دهد، از منظر استادان دانشگاه فرهنگیان، برنامه درسی جدید رشته زبان انگلیسی در مقایسه با برنامه درسی قدیم این رشته در افزایش صلاحیت حرفه‌ای دانشجوی معلمان دانشگاه فرهنگیان به‌طور درخور ملاحظه‌ای موفق‌تر خواهد بود.

فرضیه دوم تحقیق: برنامه درسی جدید رشته دبیری زبان انگلیسی در مقایسه با برنامه درسی قدیم دانشگاه فرهنگیان در تقویت دانش، نگرش، و مهارت دانشجوی معلمان تأثیر معنی‌داری دارد.

نقد و بررسی برنامه درسی جدید رشته دبیری زبان انگلیسی ... ۲۸۳

تقویت دانش: برای آزمون این فرضیه در ابتدا فرض آماری تشکیل شد و از آزمون تی استیودنت گروه‌های مستقل استفاده شد.

جدول ۴. آماره‌های توصیفی تقویت دانش دانشجویان رشته زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان

برنامه درسی	N	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد از میانگین
جدید	۸۷	۳/۶۲	۰/۲۴	۰/۰۲۵
قدیم	۸۷	۳/۵۹	۰/۶۰	۰/۰۶۴

همان‌طور که جدول ۴ نشان می‌دهد، میانگین و انحراف معیار تقویت دانش دانشجویان در برنامه درسی جدید $3/62 \pm 0/24$ و در برنامه درسی قدیم $3/59 \pm 0/60$ است. ملاحظه می‌شود که مقادیر میانگین تقویت دانش دانشجویان رشته زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان تفاوت چندانی با یک‌دیگر ندارند.

جدول ۵. نتایج آزمون تی مستقل به منظور مقایسه میزان تقویت دانش دانشجویان رشته زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان

آزمون تی برای برابری میانگین						آزمون لون برای بررسی برابری واریانس		جدید - قدیم
بازه اطمینان ۹۵ درصد	خطای استاندارد اختلاف‌ها	تفاوت میانگین	Sig. (2-tailed)	Df	T	Sig.	F	
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۱۶۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۱۶۱/۳۶	واریانس برابر
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۱۶۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۱۶۱/۳۶	واریانس نابرابر

نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد که آزمون لون با مقدار $F=34/62$ و سطح معنی‌دار $sig=0/000$ کوچک‌تر از $0/05$ است. بنابراین فرض برابری واریانس‌ها پذیرفته می‌شود. از آن‌جا که آماره t با مقدار $t=0/40$ و سطح معنی‌دار $sig=0/68$ بزرگ‌تر از $0/05$ است،

بنابراین برنامه درسی جدید رشته دبیری زبان انگلیسی در مقایسه با برنامه درسی قدیم دانشگاه فرهنگیان در تقویت دانش دانشجویان تفاوت معنی‌داری نخواهد داشت.
تقویت نگرش:

جدول ۶. آماره‌های توصیفی تقویت نگرش دانشجویان رشته زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان

برنامه درسی	N	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد از میانگین
جدید	۸۷	۳/۷۵	۰/۳۸	۰/۰۴۱
قدیم	۸۷	۳/۳۰	۰/۳۵	۰/۰۳

همان‌طور که جدول ۶ نشان می‌دهد، میانگین و انحراف معیار تقویت نگرش دانشجویان در برنامه درسی جدید $۳/۷۵ \pm ۰/۳۸$ و در برنامه درسی قدیم $۳/۳۰ \pm ۰/۳۵$ است که بیان‌گر افزایش میانگین تقویت نگرش دانشجویان در برنامه درسی جدید است.

جدول ۷. نتایج آزمون تی مستقل به منظور مقایسه میزان تقویت نگرش دانشجویان رشته زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان

آزمون تی برای برابری میانگین		آزمون لون برای بررسی برابری واریانس							
بازه اطمینان ۹۵ درصد	خطای استاندارد اختلاف‌ها	تفاوت میانگین	Sig. (2-tailed)	Df	T	Sig.	F	واریانس برابر	جدید - قدیم
حد بالا	حد پایین							واریانس نابرابر	
۵۰/۰	۳۴/۰	۵۰/۰	۰/۰۰۰	۱۷۱	۷۰/۷	۵/۰	۱/۰	واریانس برابر	
۵۰/۰	۳۴/۰	۵۰/۰	۰/۰۰۰	۱۷۰/۱	۷۰/۷			واریانس نابرابر	

نتایج جدول ۷ نشان می‌دهد که آزمون لون با مقدار $F=۱/۰۸$ و سطح معنی‌دار $sig=۰/۲۹$ بزرگ‌تر از $۰/۰۵$ است. بنابراین، فرض برابری واریانس‌ها رد می‌شود. از آن‌جا که آماره t با مقدار $t=۸/۰۸$ و سطح معنی‌دار $sig=۰/۰۰۰$ کوچک‌تر از $۰/۰۵$ است، می‌توان بیان کرد که بین برنامه درسی جدید رشته دبیری زبان انگلیسی و برنامه درسی قدیم دانشگاه

نقد و بررسی برنامه درسی جدید رشته دبیری زبان انگلیسی ... ۲۸۵

فرهنگیان در تقویت نگرش دانشجوی معلمان تفاوت معنی داری وجود دارد و همان طور که مقدار عددی میانگین محاسبه شده در جدول ۶ نشان می دهد، برنامه درسی جدید رشته دبیری زبان انگلیسی در مقایسه با برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان در تقویت نگرش دانشجوی معلمان به طور درخور ملاحظه ای موفق تر خواهد بود.

تقویت مهارت:

جدول ۸. آماره های توصیفی تقویت مهارت دانشجوی معلمان رشته زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان

برنامه درسی	N	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد از میانگین
جدید	۸۷	۲/۸۰	۰/۷۱۲	۰/۰۷۶
قدیم	۸۷	۲/۵۴	۰/۵۳	۰/۰۵۷

همان طور که جدول ۸ نشان می دهد، میانگین و انحراف معیار تقویت مهارت دانشجوی معلمان در برنامه درسی جدید $۲/۸۰ \pm ۰/۷۱$ و در برنامه درسی قدیم $۲/۵۴ \pm ۰/۵۳$ است که بیان گر افزایش میانگین تقویت مهارت دانشجوی معلمان در برنامه درسی جدید است.

جدول ۹. نتایج آزمون تی مستقل به منظور مقایسه میزان تقویت مهارت دانشجوی معلمان رشته زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان

آزمون تی برای برابری میانگین						آزمون لون برای بررسی برابری واریانس		جدید - قدیم
بازه اطمینان ۹۵ درصد	خطای استاندارد اختلافها	تفاوت میانگین	Sig. (2-tailed)	Df	T	Sig.	F	
۳۳/۰	۰/۰	۰/۲۰	۰/۰۰۰	۱۷۲	۲/۶۱	۰/۰۰۰	۱۶/۴۷	واریانس برابر
۳۳/۰	۰/۰	۰/۲۰	۰/۰۰۰	۱۵۹/۴۹	۲/۶۱			واریانس نابرابر

نتایج جدول ۹ نشان می دهد که آزمون لون با مقدار $F=۱۶.۴۷$ و سطح معنی دار $sig=۰/۰۰۰$ کوچک تر از $۰/۰۵$ است. بنابراین، فرض برابری واریانسها پذیرفته می شود. از آن جا که آماره t با مقدار $t=۲/۶۹$ و سطح معنی دار $sig=۰/۰۰۰$ کوچک تر از $۰/۰۵$ است، می توان بیان کرد که از منظر استادان دانشگاه فرهنگیان، بین برنامه درسی جدید رشته دبیری

زبان انگلیسی و برنامه درسی قدیم دانشگاه فرهنگیان در تقویت مهارت دانشجو معلمان تفاوت معنی داری وجود دارد. به این معنا که برنامه درسی جدید رشته دبیری زبان انگلیسی در مقایسه با برنامه درسی قدیم دانشگاه فرهنگیان در تقویت مهارت دانشجو معلمان به مراتب موفق‌تر خواهد بود.

فرضیه سوم تحقیق: برنامه درسی جدید با برنامه درسی قدیم رشته دبیری زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان در تقویت دانش تربیتی (PK)، دانش موضوعی - تربیتی (PCK)، و دانش موضوعی (CK) تفاوت معناداری دارد.

جدول ۱۰. آماره‌های توصیفی تقویت دانش تربیتی دانشجو معلمان رشته زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان

برنامه درسی	N	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد از میانگین
جدید	۸۷	۳/۳۴	۰/۴۲	۰/۰۴
قدیم	۸۷	۳/۰۹	۰/۳۷	۰/۰۴

همان‌طور که جدول ۱۰ نشان می‌دهد، میانگین و انحراف معیار تقویت دانش تربیتی دانشجو معلمان در برنامه درسی جدید $۳/۳۴ \pm ۰/۴۲$ و در برنامه درسی قدیم $۳/۰۹ \pm ۰/۳۷$ است که بیان‌گر افزایش میانگین تقویت دانش تربیتی دانشجو معلمان در برنامه درسی جدید است.

جدول ۱۱. نتایج آزمون تی مستقل به منظور مقایسه میزان تقویت دانش تربیتی دانشجو معلمان رشته زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان

آزمون تی برای برابری میانگین		آزمون لون برای بررسی برابری واریانس		Sig.	F	T	Df	Sig. (2-tailed)	تفاوت میانگین	خطای استاندارد اختلاف‌ها	بازه اطمینان ۹۵ درصد	
		حد بالا	حد پایین									
جدید	واریانس برابر	۶/۳۳	۱۱/۰۰	۵۵/۸	۱۱۱	۰/۰۰	۳/۰	۱/۰	۳/۰	۲/۰	۳/۰	
	واریانس نابرابر											
قدیم	واریانس برابر	۳/۳۳	۳/۰۰	۵۵/۸	۱۶۵/۶۱	۰/۰۰	۳/۰	۱/۰	۳/۰	۲/۰	۳/۰	
	واریانس نابرابر											

نقد و بررسی برنامه درسی جدید رشته دبیری زبان انگلیسی ... ۲۸۷

نتایج جدول ۱۱ نشان می دهد که آزمون لون با مقدار $F=6.63$ و سطح معنی دار $0.011 = sig$ کوچک تر از 0.05 است. بنابراین، فرض برابری واریانس ها پذیرفته می شود. از آنجا که آماره t با مقدار $t=3.99$ و سطح معنی دار $0.000 = sig$ کوچک تر از 0.05 است، می توان بیان کرد که بین برنامه درسی جدید و قدیم رشته دبیری زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان در تقویت دانش تربیتی (PK) تفاوت معناداری وجود دارد و همان طور که از مقدار عددی میانگین محاسبه شده در جدول ۱۰ برمی آید، برنامه درسی جدید رشته دبیری زبان انگلیسی در مقایسه با برنامه قدیم دانشگاه فرهنگیان در تقویت دانش تربیتی (PK) بسیار موفق تر خواهد بود.

جدول ۱۲. آماره های توصیفی تقویت دانش موضوعی - تربیتی دانشجومعلمان رشته زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان

برنامه درسی	N	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد از میانگین
جدید	۸۷	۳/۳۴	۰/۴۲	۰/۰۴
قدیم	۸۷	۳/۰۹	۰/۳۷	۰/۰۴

همان طور که مندرجات جدول ۱۲ نشان می دهد، میانگین و انحراف معیار تقویت دانش موضوعی - تربیتی دانشجومعلمان در برنامه درسی جدید 3.34 ± 0.42 و در برنامه درسی قدیم 3.09 ± 0.37 است که بیان گر افزایش میانگین تقویت دانش موضوعی - تربیتی دانشجومعلمان در برنامه درسی جدید است.

جدول ۱۳. نتایج آزمون تی مستقل به منظور مقایسه میزان تقویت دانش موضوعی - تربیتی دانشجومعلمان رشته زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان

		آزمون تی برای برابری میانگین					آزمون لون برای بررسی برابری واریانس			
بازه اطمینان ۹۵ درصد	حد بالا	خطای استاندارد اختلافها	تفاوت میانگین	Sig. (2-tailed)	Df	T	Sig.	F	جدید - - - قدیم	برابری واریانس
۰/۰۵ -	۰/۳۳	۰/۰۷	۰/۱۹ -	۰/۰۰۶	۱۷۲	۲/۷۵ -	۰/۰۲۵	۵/۰۸		برابری واریانس
۰/۰۵ -	۰/۳۳	۰/۰۷	۰/۱۹ -	۰/۰۰۶	۱۷۰/۳۹	۲/۷۵ -				برابری واریانس

نتایج جدول ۱۳ نشان می‌دهد، آزمون لون با مقدار $F=5/08$ و سطح معنی دار $0/025 = sig$ کوچک‌تر از $0/05$ است. بنابراین، فرض برابری واریانس‌ها پذیرفته می‌شود. از آن‌جاکه آماره t با مقدار $t=2/75$ و سطح معنی دار $sig = 0.006$ کوچک‌تر از $0/05$ است، می‌توان بیان کرد که بین برنامه درسی جدید و قدیم رشته دبیری زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان در تقویت دانش موضوعی - تربیتی (PCK) تفاوت معناداری وجود دارد و همان‌طور که مقدار عددی میانگین محاسبه شده در جدول آماره‌های گروهی نشان می‌دهد، برنامه درسی جدید رشته دبیری زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان در مقایسه با برنامه درسی قدیم در تقویت دانش موضوعی - تربیتی (PCK) موفق‌تر بوده است.

جدول ۱۴. آماره‌های توصیفی تقویت دانش موضوعی دانشجومعلم‌ان رشته زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان

برنامه درسی	N	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد از میانگین
جدید	۸۷	۳/۳۳	۰/۴۷۵۶۴	۰/۰۵۰۹۰
قدیم	۸۷	۳/۱۴	۰/۳۴۱۹۱	۰/۰۳۶۶۶

همان‌طور که مندرجات جدول ۱۴ نشان می‌دهد، میانگین و انحراف معیار تقویت دانش موضوعی دانشجومعلم‌ان در برنامه درسی جدید $0/47 \pm 3/33$ و در برنامه درسی قدیم $0/34 \pm 3/14$ است که بیان‌گر افزایش میانگین تقویت دانش موضوعی دانشجومعلم‌ان در برنامه درسی جدید است.

جدول ۱۵. نتایج آزمون تی مستقل به منظور مقایسه میزان تقویت دانش موضوعی دانشجومعلم‌ان رشته زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان

بازه اطمینان ۹۵ درصد		خطای استاندارد اختلاف‌ها	تفاوت میانگین	Sig. (2-tailed)	Df	T	آزمون لون برای بررسی برابری واریانس		جدید - قدیم
							Sig.	F	
حد پایین	حد بالا								
۳۱/۰۰۰	۳۶/۰۰۰	۳۲/۰۰۰	۶۹/۰۰۰	۰/۰۰۰	۱۷۳	۳/۰۳	۰/۰۰۰	۱۹/۸۶	واریانس برابر
۳۰/۰۰۰	۳۳/۰۰۰	۳۲/۰۰۰	۶۹/۰۰۰	۰/۰۰۰	۱۵۶/۱۴	-۳/۰۳			واریانس نابرابر

نتایج جدول ۱۵ نشان می‌دهد که آزمون لون با مقدار $F=19/86$ و سطح معنی‌دار $\text{sig} = 0/0003$ کوچک‌تر از $0/05$ است. بنابراین، فرض برابری واریانس‌ها پذیرفته می‌شود. از آن‌جا که آماره t با مقدار $t=3/03$ و سطح معنی‌دار $\text{sig} = 0/0003$ کوچک‌تر از $0/05$ است، می‌توان بیان کرد که برنامه درسی جدید با برنامه درسی قدیم رشته دبیری زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان در تقویت دانش موضوعی (CK) تفاوت معناداری دارد. همان‌طور که از مقدار عددی میانگین محاسبه‌شده در جدول ۱۴ برمی‌آید، برنامه درسی جدید در مقایسه با برنامه درسی قدیم رشته دبیری زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان در تقویت دانش موضوعی (CK) موفق‌تر خواهد بود.

۵. بحث و تحلیل

همان‌طور که در بخش قبل ذکر شد، برنامه درسی جدید رشته دبیری زبان انگلیسی در مقایسه با برنامه درسی قدیم دانشگاه فرهنگیان در تقویت دانش دانشجویان معلمان موفق‌تر عمل نخواهد کرد. درحالی‌که در تقویت نگرش و مهارت دانشجویان معلمان به‌طور درخور ملاحظه‌ای موفق‌تر خواهد بود. در تبیین نتیجه فوق می‌توان بیان داشت که ایجاد تغییر در حیطه مهارت مهم‌تر از حیطه دانش است و تغییر در حیطه نگرش مهم‌تر از دو حیطه دیگر است (سعیدی رضوانی و بیتقی ۱۳۸۷). بر همین اساس، دور از انتظار نبود که برنامه درسی جدید رشته زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان، با تأکید فراوانی که بر پرورش معلم فکور و باصلاحیت دارد، به‌گونه‌ای تدوین شده باشد که فرصت بیش‌تری به‌منظور تقویت نگرش، که عاملی بسیار مهم در تدریس است، برای دانشجویان معلمان فراهم کند. گفتنی است، برنامه درسی جدید رشته زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان با ارائه دروسی از قبیل «فلسفه معلمی» و «خلاقیت از طریق ادبیات» سعی در تغییر نگرش و نهادینه‌کردن رویکرد جدید در دانشجویان معلمان دارد. این یافته هم‌گام با یافته‌های ملایی‌نژاد (۱۳۹۱) است که در پژوهش خود بیان کرد علاوه بر دانش و مهارت، صلاحیت حرفه‌ای معلمان وابستگی شدیدی به داشتن نگرش مطلوب به حرفه معلمی دارد. در این راستا، باسادیور و هاس (Bassador and Havos 1999) بر این نظرند که برای این‌که بتوان نگرش معلمان را به تدریس و شغل خود بهتر کرد، برنامه‌های آموزشی خلاقیت تأثیر درخور ملاحظه‌ای دارد؛ زیرا آموزش خلاقیت می‌تواند در نگرش و عنصر انگیزه معلمان مؤثر باشد و موجب افزایش سطح مؤلفه‌های فراشناختی شود. بنابراین، مراکز تربیت معلم باید به‌جای انتقال

اطلاعات و حافظه‌پروری به تغییر نگرش و پرورش ذهن‌های خلاق پردازد، چون معلمان در سمت پیش‌گامان این تغییرات، در صورتی قادر به هم‌راهی با این تغییرات در دانش‌آموزان خواهند بود که به دانش مهارت و نگرش لازم مجهز شوند و این مهم با خلاقیت ذهنی آن‌ها وابستگی مستقیم دارد.

از یافته‌های دیگر پژوهش حاضر این‌که، برنامه درسی جدید رشته دبیری زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان در مقایسه با برنامه درسی قدیم در تقویت دانش موضوعی، تربیتی، و دانش موضوعی - تربیتی دانشجویان بسیار موفق‌تر خواهد بود. این یافته چشم‌انداز روشنی را ترسیم می‌کند، زیرا به نظر می‌رسد که بخشی از عملکرد ضعیف معلمان در کم و کیف واحدهای درسی ریشه دارد. در این راستا، نتایج پژوهش عابدی (۱۳۸۲) درباره برنامه درسی تربیت معلم نشان داد که واحدهای تربیتی فقط به بخش ناچیزی از توانایی‌های تدریس اشاره داشته است، بنابراین دانش‌آموختگان دوره تربیت معلم در مؤلفه‌های مهم تدریس عملکرد ضعیفی داشته‌اند.

به نقل از عدلی و همکاران (۱۳۹۴)، در گذشته تدریس دانش موضوعی (CK) و دانش تربیتی (PK) به صورت مجزا بود، اما با تلفیقی که شالمن (Shulman 1987) در این حوزه انجام داد، رویکردی جدید به نام دانش موضوعی - تربیتی (PCK) حاصل شد. این نوع دانش تلفیقی از دانش موضوعی و دانش تربیتی است که شامل تمثیل‌های قومی، تصاویر، و در یک کلام راهی است که موضوعات درسی به صورت قابل فهم برای دانش‌آموزان تنظیم می‌شوند. بنابراین، توجه به این صلاحیت‌ها باید در سرلوحه برنامه‌های درسی دانشگاه‌های تربیت معلم قرار گیرد.

گرگسون و هیلیر (Gregson and Hillier 2015) بر آن‌اند که دانش موضوعی پیش شرط توسعه دانش موضوعی - تربیتی است. بنابراین، معلم برای داشتن دانش موضوعی - تربیتی قوی نیازمند توسعه دانش موضوعی خود است. از این رو، برنامه درسی جدید رشته زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان در مقایسه با برنامه درسی قدیم این رشته در آموزش واحدهای مربوط به دانش موضوعی و دانش موضوعی - تربیتی به ترتیب حدود یک و نیم و سه برابر شده است. بدین مفهوم که در برنامه درسی جدید رشته مذکور به دانش‌های موضوعی و موضوعی - تربیتی تأکید بیش‌تری در مقایسه با برنامه درسی قدیم شده است. از آنجایی که ون دیجیک و کاتمن (Van Dijk and Kattmann 2007) بیان می‌کنند که دانش موضوعی - تربیتی با تمرین تدریس واقعی معلمان توسعه می‌یابد، بنابراین در برنامه درسی جدید نیز به

این مهم تأکید شده است و بیش از ۶۰ درصد واحدهای مربوط به این دانش عملی و کارگاهی ارائه می‌شوند.

از مهم‌ترین ویژگی‌های معلم تسلط بر مهارت‌های آموزشی، تسلط بر محتوا و ارائه مطلوب آن، تعیین تکلیف، پرسش و پاسخ، کلاس‌داری پرنشاط، و نیازسنجی از دانش‌آموزان در فرایند تدریس است. معلم باید به دانش‌آموزان فرصت دهد تا دانش خود را بسازند. برنامه‌های درسی در تربیت معلم باید به گونه‌ای ارائه شوند که معلمان را قادر کنند تا توانایی برقراری پیوند بین مفاهیم مورد تدریس و دنیای واقعی شاگردان خود را پیدا کنند. از آن‌جاکه این ویژگی‌ها بیش‌تر با کمک دانش موضوعی - تربیتی در کلاس درس عملیاتی می‌شوند، در سرفصل جدید رشته زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان سعی بر تقویت این دانش مهم در دانشجو معلمان کرده است. نتایج پژوهش نیکنامی و کریمی (۱۳۸۸) نشان داد، برنامه درسی مراکز تربیت معلم در گذشته این توانایی را نداشته است، بلکه فقط معلمان را برای آموزش مطالب به صورت نظری و جدای از کاربرد آن‌ها تربیت کرده است. نتیجه چنین تربیتی شخصیت‌های گل‌خانه‌ای و مصرف‌کننده است. در این عصر، که دانش‌آموزان از هر جایی می‌توانند خوراک فکری بگیرند، نقش معلم دشوارتر از گذشته است. بنابراین مستلزم به‌روزرسانی دانش، مهارت، و نگرش اوست. به عبارت دیگر، با دانش دیروز نمی‌توان دانش‌آموزان امروز را برای فردا تربیت کرد.

۶. نتیجه‌گیری

در دهه‌های اخیر پژوهش در برنامه‌های درسی تربیت معلم اولویت ویژه‌ای دارد. تقریباً همه صاحب‌نظران و متخصصان تعلیم و تربیت بر نقش و اهمیت برنامه درسی تربیت معلم تأکید دارند و اصلاح و تحول آن را از اولویت‌های هر نظام آموزشی می‌دانند. همگان بر این باورند که باید معلمی باصلاحیت داشته باشیم، اما عوامل مؤثر در صلاحیت حرفه‌ای معلم همواره مورد بحث است. عاملی که اکثر صاحب‌نظران مؤثر در صلاحیت حرفه‌ای معلمان می‌دانند، برنامه درسی تربیت معلم است. از این‌رو، پس از تأسیس دانشگاه فرهنگیان در دی ۱۳۹۰ و بررسی تحولات رخ داده در این رشته، ضرورت بازنگری برنامه‌های مصوب رشته زبان انگلیسی در راستای اساس نامه دانشگاه فرهنگیان و جهت‌گیری‌های اتخاذ شده در برنامه درسی ملی تربیت معلم بیش از پیش احساس شد.

در بازننگری برنامه درسی کارشناسی پیوسته آموزش زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان، تربیت معلم متخصص، شایسته، خلاق، و فکور مورد توجه قرار گرفت. بدین ترتیب که در این برنامه توجه به نیازهای حرفه‌ای معلم و تجهیز آن‌ها به مهارت‌های یادگیری مادام‌العمر به منظور کسب شایستگی‌های مرتبط با حرفه خود مورد تأکید است. به نقل از طراحان کلان برنامه درسی تربیت معلم در دانشگاه فرهنگیان (۱۳۹۵)، در برنامه درسی جدید محوریت در کلاس یادگیرنده است و نقش وی از انتقالی به فعال تغییر یافته است. هم‌چنین، در این برنامه تلفیق دانش تربیتی با دانش موضوعی فرصت کسب شایستگی مناسب در حرفه معلمی را فراهم می‌کند؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که سازمان مرکزی دانشگاه فرهنگیان با ویراست نهایی برنامه درسی رشته زبان انگلیسی در سال ۱۳۹۵ به این امید رسید که با ارائه دقیق و صحیح آن در پردیس‌های دانشگاه فرهنگیان، معلمانی با صلاحیت حرفه‌ای رشد خواهند یافت که مجهز به دانش، مهارت، و نگرش مطلوبی در حرفه خود خواهند بود. از این رو، پژوهش حاضر با هدف بررسی میزان اثربخشی برنامه درسی جدید و قدیم رشته دبیری زبان انگلیسی بر صلاحیت حرفه‌ای دانشجومعلمان دانشگاه فرهنگیان در دستورکار قرار گرفت.

به منظور دست‌رسی به هدف یادشده، بعد از اطمینان از روایی و پایایی پرسش‌نامه محقق‌ساخته، از ۸۷ استاد زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان به منظور تکمیل و پاسخ‌گویی به آن دعوت شد. نتیجه تجزیه و تحلیل آماری فرضیه‌های پژوهش نشان داد که از منظر استادان دانشگاه فرهنگیان، برنامه درسی جدید رشته زبان انگلیسی به‌طور کلی در مقایسه با برنامه درسی قدیم این رشته در افزایش صلاحیت حرفه‌ای دانشجومعلمان دانشگاه فرهنگیان به‌طور درخور ملاحظه‌ای موفق‌تر خواهد بود. هم‌چنین، می‌توان نتیجه گرفت که برنامه درسی جدید رشته دبیری زبان انگلیسی در مقایسه با برنامه درسی قدیم دانشگاه فرهنگیان در تقویت دانش دانشجومعلمان تفاوت معنی‌داری ندارد، در حالی که در تقویت نگرش و مهارت دانشجومعلمان به‌طور قابل ملاحظه‌ای موفق‌تر خواهد بود.

۷. پیش‌نهادهای

بررسی دقیق و کامل همه دروس سرفصل جدید رشته زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان، اهداف، و تکالیف عملکردی آن‌ها این فرصت را برای محققان پژوهش حاضر فراهم کرد تا به فقدان برنامه‌های آموزشی خلاقیت، که در افزایش دانش، مهارت، و نگرش

معلمان تأثیر بالایی دارد، پی ببرند. برنامه‌های آموزشی خلاقیت موجب افزایش سطح مؤلفه‌های فراشناختی می‌شود. افزون‌براین، برنامه‌های آموزش خلاقیت در عملکرد خلاق تأثیر مثبت و معناداری دارد. بنابراین به برنامه‌ریزان درسی دانشگاه فرهنگیان پیش‌نهاد می‌شود که حضور برنامه‌های آموزشی خلاقیت را در سرفصل‌های دانشگاه به‌خصوص رشته زبان انگلیسی، که بیش‌تر به خلاقیت در فرایند تدریس نیاز دارد، افزایش دهند. چون افزایش خلاقیت در دانشجو معلمان می‌تواند موجب رشد دانش و ایجاد نگرش مثبت در آن‌ها شود.

محققان پژوهش حاضر به دلیل بررسی کامل سرفصل جدید رشته زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان و یافتن همه نکات مثبت و منفی سرفصل مذکور، به ارائه پیش‌نهاد زیر به برنامه‌ریزان درسی دانشگاه فرهنگیان تمایل دارند.

باتوجه به این‌که هوش هیجانی عنصری اساسی در یادگیری و کسب صلاحیت‌های حرفه‌ای است، گنجاندن دروس یا واحدهایی مرتبط در سرفصل فوق‌الذکر، به‌گونه‌ای که موجب تقویت هوش هیجانی دانشجو معلمان و نحوه بازشناسی هوش هیجانی دیگران شود، ضرورت دارد.

از نگاه گولمن و همکاران (Goleman et al. 2002)، بازشناسی هوش هیجانی دانش‌آموزان، شیوه ورود به هیجان، و هدایت و جهت‌دهی مطلوب به هیجان دانش‌آموزان صلاحیت ضروری و درخور تأمل برای معلمان است که باید دوران آموزش پیش از خدمت به آن تجهیز شوند. از آن‌جاکه این مهم در برنامه آموزشی رشته زبان انگلیسی نادیده گرفته شده است، پیش‌نهاد به گنجاندن این مهم در سرفصل و برنامه آموزشی این رشته ضرورت دارد.

پیوست

یک بخش از پرسش‌نامه محقق‌ساخته^۱

بسمه تعالی

پرسش‌نامه ارزیابی سرفصل جدید و قدیم تربیت دبیر زبان انگلیسی دانشگاه فرهنگیان همکار گرامی؛

این پرسش‌نامه با هدف ارزیابی کمی و کیفی سرفصل جدید رشته تربیت دبیر دانشگاه فرهنگیان و میزان اثربخشی آن بر صلاحیت حرفه‌ای دانشجو معلمان طراحی شده است.

منظور از صلاحیت حرفه‌ای مجموعه دانش، مهارت، و نگرش است که معلم با کسب آن‌ها می‌تواند در جریان تعلیم و تربیت به پرورش علمی، عاطفی، اخلاق، اجتماعی، و معنوی شاگردان خود کمک کند. بنابراین، از جناب‌عالی درخواست می‌شود میزان سنجش هر یک از سه حیطه مذکور را (دانش، مهارت، و نگرش) به‌مانند نمونه زیر در سرفصل‌های قدیم و جدید رشته تربیت دبیر دانشگاه فرهنگیان مشخص کنید.

نمونه

طراحی واحد یادگیری در آموزش زبان انگلیسی					
اهداف: طراحی، تدوین، اجرا، و ارزیابی یک واحد یادگیری با تحلیل برنامه درسی و استانداردهای محتوی					
حیطه	میزان سنجش				
	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
دانش	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
مهارت	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
نگرش	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم

دانش: داشتن آگاهی و درک درست درباره موضوع تدریس، اهداف، و نیازهای معمول آموزشی و همین‌طور دانستن طیف وسیعی از راه‌بردها برای فراهم آوردن یک محیط یادگیری هدف‌مند.

مهارت: استفاده مناسب از طیف وسیعی از راه‌بردهای ارزیابی برای سنجش پیشرفت دانش‌آموزان، مشخص کردن هدف‌های یادگیری — یاددهی، توانایی مدیریت کلاس، استفاده مؤثر و درست از زمان تدریس، و استفاده مؤثر از فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش.

نگرش: پیدا کردن نگرش مثبت به تدریس و استفاده از اصول لازم به منظور اثرگذاری مثبت بر رفتار دانش‌آموزان در سطح کلاس و مدرسه، دادن فرصت‌های یادگیری به دانش‌آموزان متناسب با ویژگی‌های آنان، پرورش قوه تخیل، و تفکر انتقادی دانش‌آموزان، تشویق دانش‌آموزان به انجام دادن کار گروهی و اعتقاد به خودکارآمدی خویش.

=====

اطلاعات فردی

جنسیت (مرد زن)
 مدرک تحصیلی (ارشد دکتری)
 گرایش آخرین مدرک تحصیلی (آموزش مترجمی ادبیات) سابقه تدریس
 (..... سال)

سرفصل قدیم					
(۱) خواندن و درک مفاهیم					
اهداف: درک مهارت در خواندن و درک متون مختلف ادبی و تخصصی رشته					
حیطه	میزان سنجش				
دانش	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
مهارت	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
نگرش	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد

سرفصل جدید					
(۲) مهارت خواندن					
اهداف: مطالعه، درک، و بیان شفاهی متون عمومی یا به‌کارگیری انواع راه‌بردهای خواندن					
حیطه	میزان سنجش				
دانش	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
مهارت	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
نگرش	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد

اطلاعات مربوط به واحدهای درسی سرفصل قدیم و جدید

(۳) کلیات زبان‌شناسی					
اهداف: آشنایی با مفاهیم بنیادی زبان‌شناسی نظری					
حیطه	میزان سنجش				
دانش	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
مهارت	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
نگرش	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد

(۵) اصول و روش ترجمه					
اهداف: آشناساختن دانشجویان با فنون اساسی ترجمه					
حیطه	میزان سنجش				
دانش	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
مهارت	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
نگرش	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد

(۴) زبان‌شناسی					
اهداف: به‌کارگیری مبانی و مقدمات علم زبان‌شناسی در آموزش زبان خارجی					
حیطه	میزان سنجش				
دانش	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
مهارت	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
نگرش	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد

(۶) اصول و فنون ترجمه					
اهداف: فراگیری اصول و فنون ترجمه و استفاده از آنها برای ترجمه انواع متون و استفاده از آنها در امر آموزش					
حیطه	میزان سنجش				
دانش	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
مهارت	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
نگرش	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد

کتاب‌نامه

- دانش‌پژوه، زهرا و ولی‌اله فرزاد (۱۳۸۵)، «ارزش‌یابی مهارت‌های حرفه‌ای معلمان دوره ابتدایی»، *فصل‌نامه نوآوری‌های آموزشی*، س ۱۸، ش ۵.
- سعیدی رضوانی، محمود و تقی بینقی (۱۳۸۷)، «بررسی میزان اثربخشی آموزش ضمن خدمت کارکنان بنیاد شهید انقلاب اسلامی»، *فصل‌نامه دانش‌سور رفتار*، ش ۲۹.
- شعبانی، زهرا (۱۳۸۸)، «بررسی تطبیقی برنامه تربیت معلم ایران و چند کشور جهان»، *فصل‌نامه تعلیم و تربیت*، س ۳، ش ۷۳.
- عابدی، لطفعلی (۱۳۸۲)، «تأملی بر سطوح سه‌گانه (آرمانی، رسمی، و تجربه‌شده) برنامه درسی کاردانی تربیت معلم»، *فصل‌نامه تعلیم و تربیت*، ش ۷۲.
- عباسی، پروین (۱۳۸۰)، «بررسی و مطالعه چگونگی استفاده دبیران مقطع متوسطه نظری شهر اصفهان از وسایل کمک‌آموزشی»، *فصل‌نامه تعلیم و تربیت*، س ۲۱، ش ۳.
- عبداللهی، بیژن و اکرم صفری (۱۳۹۵)، «بررسی موانع اساسی فراروی رشد حرفه‌ای معلمان»، *نوآوری‌های آموزشی*، ش ۵۸.
- عدلی، فریبا (۱۳۹۴)، «ارتقای صلاحیت حرفه‌ای معلم با رویکرد PCK»، *فصل‌نامه تربیت معلم فکور*، س ۱، ش ۱.
- کاظم‌پور، اسماعیل، مسعود عمودپور، و مریم باباپور واجاری (۱۳۹۱)، «مطالعه تأثیر برنامه‌های مصوب آموزش خلاقیت بر صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان»، *فصل‌نامه رهبری و مدیریت آموزشی*، ش ۲۱.
- کریمی، فریبا و مصطفی نیکنامی (۱۳۸۸)، «صلاحیت حرفه‌ای معلمان، آموزش عمومی و چهارچوب ادراکی مناسب»، *دوفصل‌نامه پژوهش در برنامه‌ریزی درسی*، ش ۲۳.
- گمینیان، وجیهه (۱۳۸۳)، «ضرورت حرفه‌ای شدن»، *رشد معلم*، ش ۱۸۲.
- ملایی‌نژاد، اعظم (۱۳۹۱)، «صلاحیت‌های حرفه‌ای مطلوب دانش‌جو معلمان دوره آموزش ابتدایی»، *فصل‌نامه نوآوری‌های آموزشی*، س ۱۱، ش ۴۴.
- ملکی، حسن (۱۳۸۴)، «شیوه طراحی و تألیف کتاب درسی»، *فصل‌نامه سخن*، ش ۱۴.
- نیکنامی، مصطفی و فریبا کریمی (۱۳۸۸)، «صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان آموزش عمومی و ارائه چهارچوب ادراکی مناسب»، *نشریه دانش و پژوهش در علوم تربیتی و برنامه‌ریزی درسی*، ش ۱۲۱.

Day, C. (2005), "Sustaining Success in Challenging Contexts: Leadership in English Schools", *Journal of Educational Administration*, vol. 43, no. 6.

Goleman, D., R. E. Boyatzis, and A. McKee (2002), *Primal Leadership: Realizing the Power of Emotional Intelligence*, Boston: Harvard Business School Press.

Gregson, M. and Y. Hilliar (2015), *Reflective Teaching*, United Kingdom: Bloomsbury Academic.

- Hong, J., J. Horng, C. Lin, and L. Chanlin (2008), "Competency Disparity Between Pre-Service Teacher Education and In-Service Teaching Requirements in Taiwan", *International Journal of Educational Development*, vol. 28, no. 1.
- Huntly, H. (2008), "Teachers' Work: Beginning Teachers' Conceptions of Competence", *The Australian Educational Researcher*, vol. 35, no. 1.
- Moreno, J. M. (2007), "Do the Initial and the Continuous Teachers' Professional Development Sufficiently Prepare Teachers to Understand and Cope with the Complexities of Today and Tomorrow's Education?", *Journal of Educational Change*, vol. 8, no. 2.
- Murray, J. (2003), *New Teacher Educators' Needs: Perspectives from Research and Practice*, London: Teacher Training Agency.
- Murray, J. and T. Male (2005), "Becoming a Teacher Educator: Evidence from the Field", *Teaching and Teacher Education*, vol. 21, no. 2.
- Nijveldt, M., D. Beijaard, M. Brekelmans, N. Verloop, and T. Wubbels (2005), "Assessing the Interpersonal Competence of Beginning Teachers: The Quality of the Judgment Process", *International Journal of Educational Research*, vol. 43, no. 1-2.
- Selvi, K. (2010), "Teacher Competencies", *International Journal of Philosophy of Culture and Axiology*, vol. VII, no. 1.
- Sinkinson, A. (1997), "Teachers into Lecturers: An Agenda for Change", *Teacher Development*, vol. 1, no. 1.
- Van Dijk, A. and U. Kattmann (2007), "A Research Model for the Study of Science Teachers' PCK and Improving Teacher Education", *Teaching and Teacher Education*, vol. 23, no. 6.
- Wilson, A. (1990), "Who Trains the Trainers?", *European Journal of Teacher Education*, vol. 13, no. 1.